



Instytut Wymiaru Sprawiedliwości



Wybrane zagadnienia wymiaru sprawiedliwości i statusu sędziów
w Luksemburgu (Wielkim Księstwie Luksemburga)

dr Malwina Ewa Kołodziejczak
dr Radosław Bielawski



Prawa podstawowe
Warszawa 2022

Spis treści

Wprowadzenie	5
1. Wymiar sprawiedliwości w Luksemburgu	8
2. Status sędziów w Księstwie Luksemburga	14
2.1. Stanowiska funkcyjne w sądownictwie a niezawisłość sędziów i niezależność sądów	14
2.2. Stanu spoczynku sędziego	20
2.3. Instytucja delegowania sędziego	23
2.4. Procedura odwoławcza od uchylecia immunitetu	25
2.5. Oświadczenia majątkowe i konflikt interesów	26
Wnioski końcowe	28
Akty prawne, orzecznictwo	30
Bibliografia	31
Publikacje zwarte i artykuły naukowe, raporty	31
Witryny internetowe	31

Wprowadzenie

W Luksemburgu istnieje bardzo silnie umocowane przeświadczenie, że prawo dla swojej „prawomocności” i wywoływanych skutków prawnych musi być zgodne z normami prawa międzynarodowego i normami konstytucyjnymi, które wywodzą się z dwóch różnych źródeł prawnych, współdziałają w złożony sposób, ale tworzą jako całość prawo obowiązujące. Istotne w tym względzie było chociażby założenie Trybunału Konstytucyjnego. Wprawdzie sądy powszechne odwoływały się do przepisów konstytucyjnych, ale nie doprowadzało to do powstania spójnego orzecznictwa, rozwijającego brzmienie konstytucji drogą wykładni sądowej. Przywiązani do zasady praworządności i doktryny trójpodziału władzy sędziowie odmawiali kontroli konstytucyjności ustaw.

Reformy konstytucyjne są trwale wpisane w funkcjonowanie systemu wymiaru sprawiedliwości. Biorąc pod uwagę daty formalnego zatwierdzenia każdej rewizji, w latach 1868–2009 miały miejsce 34 rewizje. Wydaje się, że istnieje tendencja do zwiększania częstotliwości rewizji Konstytucji: brak od 1868 r. do 1899 r., pięć od 1900 r. do 1949 r., szesnaście od 1950 r. do 1999 r. i trzynaście od 2000 r. do 2009 r.¹

Obecnie trwają końcowe zabiegi nad ukończeniem reformy, którą zapoczątkowała ta z 2009 r. Wtedy parlamentarna Komisja Instytucji i Reformy Konstytucyjnej (*Commission des Institutions et de la Révision constitutionnelle*, CIRC) przedstawiła kompleksową propozycję gruntownej zmiany Konstytucji. Chociaż wydawało się, że istniał szeroki konsensus między partiami w głównych kwestiach reformy, ta ambitna propozycja reformy utknęła w martwym punkcie w 2018 r., kiedy partia większościowa nieoczekiwanie wyraziła sprzeciw w końcowej fazie. Jednakże w 2020 r. pojawiły się cztery „nowe” propozycje reform konstytucyjnych, które zostały (ponownie) przeanalizowane i (ponownie) omówione. Komisja Instytucji i Reformy Konstytucyjnej debatowała, analizowała i starała się uwzględnić wszystkie zróżnicowane

¹ Wszystkie akty nowelizujące Konstytucję zamieszczone są w Mémorial, Dzienniku Urzędowym Wielkiego Księstwa Luksemburga pod adresem: <https://www.legilux.public.lu/eli/etat/leg/memorial> (dostęp: dnia 30 września 2022 r.).

opinie (w tym Rady Stanu, rządu, głos wymiaru sprawiedliwości, izb zawodowych, rzeczników praw obywatelskich, Komisji Weneckiej), zasadniczo zmieniając proponowany tekst sześć razy. Rada Stanu wydała co najmniej pięć opinii (czerwiec 2012 r., marzec i grudzień 2017 r., marzec 2018 r. i luty 2020 r. – ostatnia na wyraźne żądanie Komisji). Ponadto Komisja Wenecka Rady Europy dwukrotnie udzielała porad prawnych: w 2012 r. (opinia wstępna) oraz w 2019 r. (opinia końcowa)². Wreszcie parlament we współpracy z rządem i kilkoma instytucjami politycznymi, publicznymi i Uniwersytetem Luksemburskim, uruchomił niezwykłą inicjatywę udziału obywateli. Obejmowało to okrągłe stoły z udziałem ekspertów i posłów, konferencje publiczne, referendum w sprawie trzech kontrowersyjnych kwestii konstytucyjnych w 2015 r. oraz możliwość zgłaszania pomysłów i omawiania ich w Internecie, co doprowadziło do publicznej debaty parlamentarnej w 2016 r. Ostatecznie, w dniu 20 października 2021 r. parlament przystąpił do (pierwszego) głosowania nad pierwszą z tych czterech propozycji: długo oczekiwaną reformą konstytucyjną dotyczącą organizacji i funkcjonowania sądownictwa³.

W opracowaniu omówiono w zarysie system wymiaru sprawiedliwości funkcjonujący w Wielkim Księstwie Luksemburga, a następnie scharakteryzowano status sędziego, szczegółowo odwołując się do pięciu kwestii: 1) stanowisk funkcyjnych w sądownictwie, wskazując na tryb powoływania, odwoływania, wymogi wobec osób je pełniących, a także kontrolę sądową tych decyzji; 2) stanu spoczynku sędziego, przedstawiając przesłanki, tryb i wiek przejścia sędziego w stan spoczynku, organy decyzyjne w zakresie przedłużenia czynnej służby sędziego po ukończeniu zwykłego wieku przejścia w stan spoczynku, ograniczenia wobec sędziów w stanie spoczynku oraz odpowiedzialność dyscyplinarną sędziów w stanie spoczynku; 3) instytucji delegowania sędziego do sądów niższego bądź wyższego rzędu i sądów równorzędnych, do Ministerstwa Sprawiedliwości czy też do innych instytucji; 4) procedur odwoławczych od uchylenia immunitetu oraz kontroli sądowej decyzji o powołaniu lub awansie sędziego oraz 5) oświadczeń majątkowych i ewentualnych konfliktów interesów.

Opracowane wyniki powstały w oparciu o przepisy Konstytucji Wielkiego Księstwa Luksemburga⁴ oraz przepisy ustawowe, raporty unijne i Rady Europy, a także literaturę.

² Opinia końcowa Komisji Weneckiej Rady Europy dostępna pod adresem: [https://www.venice.coe.int/web-forms/documents/default.aspx?pdffile=CDL-AD\(2019\)003-e](https://www.venice.coe.int/web-forms/documents/default.aspx?pdffile=CDL-AD(2019)003-e) (dostęp: dnia 30 września 2022 r.).

³ Na podstawie: C. Sauer, *Luxembourg's constitutional crescendo: will incremental reforms succeed where overhaul failed?*, analiza dostępna na stronie: <https://constitutionnet.org/news/luxembourgs-constitutional-crescendo-will-incremental-reforms-succeed-where-overhaul-failed> (dostęp: dnia 31 sierpnia 2022 r.).

⁴ Konstytucja Wielkiego Księstwa Luksemburga z dnia 17 października 1868 r., ujednolicona wersja z dnia 19 maja 2020 r., dostępna pod adresem: <https://legilux.public.lu/eli/etat/leg/constitution/1868/10/17/n1/consolide/20200519> (dostęp: dnia 12 września 2022 r.); dalej: Konstytucja Luksemburga lub Konstytucja.

Dla porównania wersja w języku polskim (tł. A. Wojtyczek-Bonnad, K. Wojtyczek), prezentująca stan obowiązywania z dnia 12 marca 2009 r., dostępna pod adresem: http://biblioteka.sejm.gov.pl/wp-content/uploads/2016/01/Luksemburg_pol_010711.pdf (dostęp: dnia 12 września 2022 r.).

Oprócz przepisów konstytucyjnych, szczegóły odnośnie do funkcjonowania członków władzy sądowniczej określa kilka przedmiotowych ustaw. Do najważniejszych zaliczyć należy: ustawę z dnia 7 marca 1980 r. o organizacji sądownictwa (fr. *Loi du 7 mars 1980 sur l'organisation judiciaire*)⁵ oraz ustawę z dnia 27 czerwca 2017 r. o ustanowieniu wieloletniego programu naboru do wymiaru sprawiedliwości oraz o zmianie znowelizowanej ustawy z dnia 7 marca 1980 r. o organizacji sądownictwa (fr. *Loi du 27 juin 2017 arrêtant un programme pluriannuel de recrutement dans la magistrature et portant modification de la loi modifiée du 7 mars 1980 sur l'organisation judiciaire*)⁶, a także ustawę z dnia 16 kwietnia 1979 r. o ogólnym statusie urzędników państwowych (fr. *Loi du 16 avril 1979 fixant le statut général des fonctionnaires de l'Etat*)⁷, która ma również zastosowanie do urzędu sędziego, czy też ustawę z dnia 27 lipca 1997 r. o organizacji Trybunału Konstytucyjnego (fr. *Loi du 27 juillet 1997 portant organisation de la Cour Constitutionnelle*)⁸, a także ustawę z dnia 16 czerwca 2017 r. o organizacji Rady Stanu z późniejszymi zmianami (fr. *Loi du 16 juin 2017 sur l'organisation du Conseil d'Etat et portant modification*)⁹.

Podkreślić należy, że część rozwiązań dotyczących funkcjonowania wymiaru sprawiedliwości jest aktualnie procedowana i może ulec zmianie w najbliższych miesiącach.

W zakończeniu zestawiono najważniejsze obecnie obowiązujące regulacje ustawowe oraz przedstawiono wnioski i krótkie podsumowanie z wdrożonych już reform, a także założenia do kolejnej reformy konstytucyjnej.

Praca przedstawia stan prawny obowiązujący na dzień 30 września 2022 r.

⁵ Pierwotna wersja z oddzielnymi odnośnikami do zmian dostępna pod adresem: <https://legilux.public.lu/eli/etat/leg/loi/1980/03/07/n1/jo> (dostęp: dnia 12 września 2022 r.). Ujednolicona wersja z dnia 5 lipca 2022 r., dostępna pod adresem: <https://legilux.public.lu/eli/etat/leg/loi/1980/03/07/n1/consolide/20220705> (dostęp: dnia 12 września 2022 r.).

⁶ Dostępna pod adresem: <https://legilux.public.lu/eli/etat/leg/loi/2017/06/27/a604/jo> (dostęp: dnia 13 września 2022 r.).

⁷ Pierwotna wersja z oddzielnymi odnośnikami do zmian dostępna pod adresem: <https://legilux.public.lu/eli/etat/leg/loi/1979/04/16/n1/jo> (dostęp: dnia 13 września 2022 r.). Ujednolicona wersja z dnia 15 lipca 2022 r., dostępna pod adresem: https://legilux.public.lu/eli/etat/leg/loi/1979/04/16/n1/consolide/20220715#art_36_1 (dostęp: dnia 13 września 2022 r.); dalej: ustawa o statusie urzędników państwowych.

⁸ Dostępna pod adresem: <https://legilux.public.lu/eli/etat/leg/loi/1997/07/27/n6/jo> (dostęp: dnia 23 września 2022 r.).

⁹ Dostępna pod adresem: <https://legilux.public.lu/eli/etat/leg/loi/2017/06/16/a592/jo#intituleAct> (dostęp: dnia 13 września 2022 r.); dalej: ustawa o Radzie Stanu.

1. Wymiar sprawiedliwości w Luksemburgu

Luksemburg jest parlamentarną demokracją przedstawicielską, na czele której stoi monarcha konstytucyjny. Konstytucja z 1868 r., która przechodziła kilka nowelizacji, a samo sądownictwo generalne reformy, przewiduje elastyczny rozdział władzy między władzę wykonawczą a parlament, przy czym nad prawidłowym wykonywaniem ustaw czuwa władza sądownicza.

Projektowana jest kolejna reforma konstytucyjna, w ramach której zakłada się także ustanowienie ustawy powołującej (Krajową) Radę Sądownictwa oraz wzmocnienie niezależności prokuratury¹⁰.

W Konstytucji w rozdziale 6 – poświęconym władzy sądowniczej uregulowane zostały podstawy organizacji i założeń funkcjonowania władzy sądowniczej. Jednakże, już w rozdziale 2 wskazano, że sprawiedliwość wymierzana jest w imieniu Wielkiego Księcia przez sądy i trybunały. Wyroki i orzeczenia są wykonywane w imieniu Wielkiego Księcia¹¹. Warto zauważyć, że Wielki Książę ma prawo darować lub zmniejszać kary orzeczone przez sędziów, z zastrzeżeniem tego, co zostało postanowione w odniesieniu do członków Rządu¹².

System sądownictwa Wielkiego Księstwa Luksemburga dzieli się na sądy powszechne oraz sądy administracyjne. Oprócz tych dwóch rodzajów sądów funkcjonuje również Trybunał Konstytucyjny.

Zgodnie z Konstytucją Luksemburga wymiar sprawiedliwości sprawują sądy i trybunały, przy czym uchwały i zarządzenia o charakterze ogólnym i lokalnym są stosowane przez nie jedynie w takim zakresie, w jakim jest to zgodne z ustawami¹³. Do wyłącznej kompetencji

¹⁰ Na podstawie wyników kwestionariusza Rady Europy: Evaluation of the judicial systems (2018–2020). Luxembourg, CEPEJ 2020, s. 6; zob. <https://rm.coe.int/en-luxembourg-2018/16809fe316> (dostęp: dnia 12 września 2022 r.).

¹¹ Art. 49 Konstytucji Luksemburga.

¹² Art. 38 Konstytucji Luksemburga.

¹³ Art. 95 Konstytucji Luksemburga.

sądów należą spory, których przedmiotem są prawa cywilne, a spory, których przedmiotem są prawa polityczne, należą do kompetencji sądów, z zastrzeżeniem wyjątków określonych w ustawie¹⁴.

Na szczycie hierarchii sądownictwa powszechnego znajduje się Sąd Najwyższy (*Cour Supérieure de Justice*)¹⁵, w skład którego wchodzi Sąd Kasacyjny (*Cour de Cassation*) oraz Sąd Apelacyjny (*Cour d'Appel*), jak również Prokuratura Generalna (*Parquet Général*). Siedzibą Sądu Najwyższego jest Luksemburg. Zgodnie z Konstytucją ustawa określa organizację Sądu Najwyższego¹⁶. Wielkie Księstwo Luksemburga podzielone jest na dwa okręgi sądowe z sądami okręgowymi (*Tribunaux d'Arrondissement*) – w każdym znajduje się siedziba sądu okręgowego (jedna w Luksemburgu, druga w Diekirch).

Sąd okręgowy w Luksemburgu składa się z prezesa, czterech pierwszych wiceprzewodniczących, kierującego sędziego śledczego, jego dwudziestu czterech wiceprzewodniczących, sędziego zarządzającego sądu dla nieletnich i opiekuńczych, dwóch sędziów ds. nieletnich, dwóch sędziów opiekuńczych, trzydziestu siedmiu pierwszych sędziów, trzydziestu sędziów, prokuratora generalnego, dwóch zastępców prokuratora generalnego, pięciu zastępców głównych, czternastu pierwszych zastępców i czternastu zastępców¹⁷.

Sąd okręgowy w Diekirch składa się z przewodniczącego, pierwszego wiceprezesa, nadzorującego sędziego śledczego, dwóch wiceprezesów, sędziego ds. nieletnich, sędziego opiekuńczego, trzech pierwszych sędziów, trzech sędziów, prokuratora generalnego, asystenta prokuratora, starszego zastępcę, dwóch pierwszych zastępców i dwóch zastępców¹⁸.

Luksemburg zalicza się do państw, w których w ramach systemu wymiaru sprawiedliwości funkcjonują sędziowie pokoju i sądy pokoju (*Justices de Paix*). Działają tam trzy sądy pokoju: w Luksemburgu, w Esch-sur-Alzette (okręg sądowy Luksemburga) i w Diekirch (okręg sądowy Diekirch)¹⁹. Zgodnie z art. 90 Konstytucji Luksemburga sędziowie pokoju i sędziowie sądów powoływani są bezpośrednio przez Wielkiego Księcia²⁰.

W ramach sądów szczególnych funkcjonuje Wyższa Rada Ubezpieczeń Społecznych (*Conseil supérieur de la sécurité sociale*), składająca się z prezesa, dwóch asesorów (*assesseurs-magistrats*) wyznaczonych spośród sędziów, jednego asesora wyznaczonego spośród pracodawców (*assesseur-employeur*) i jednego asesora wyznaczonego spośród pracowników (*assesseur-salarié*).

¹⁴ Art. 84 i 85 Konstytucji Luksemburga.

¹⁵ Oficjalne tłumaczenie przedstawionych nazw sądów i trybunałów zaczerpnięte ze strony: https://e-justice.europa.eu/16/PL/national_justice_systems?LUXEMBOURG&member=1 (dostęp: dnia 12 września 2022 r.).

¹⁶ Art. 87 Konstytucji Luksemburga.

¹⁷ Art. 11 ustawy o organizacji sądownictwa.

¹⁸ Art. 12 ustawy o organizacji sądownictwa.

¹⁹ Informacje na podstawie danych ze strony internetowej luksemburskiego wymiaru sprawiedliwości: <https://justice.public.lu/fr/organisation-justice/juridictions-judiciaires.html> (dostęp: 13 września 2022 r.).

²⁰ Art. 90 Konstytucji Luksemburga.

Funkcjonuje także Rada Arbitrażowa Ubezpieczeń Społecznych (*Conseil arbitral de la sécurité sociale*), składająca się z prezesa, jednego asesora wyznaczonego spośród pracodawców (*assesseur-employeur*) i jednego asesora wyznaczonego spośród pracowników (*assesseur-salarié*).

W skład sądów administracyjnych wchodzi Sąd Administracyjny (*Cour Administrative*), mający tylko jedną izbę, która obraduje w składzie trzech sędziów oraz Trybunał Administracyjny (*Tribunal Administratif*), który ma cztery izby, obradujący w składzie trzech sędziów. Luksemburg przystąpił do reorganizacji sądów odpowiedzialnych za spory administracyjne, tworząc w 1997 r. Trybunał Administracyjny i Sąd Administracyjny, obecnie właściwy do rozstrzygania sporów administracyjnych²¹. Zgodnie z Konstytucją spory administracyjnoprawne należą do właściwości sądu administracyjnego i Trybunału Administracyjnego. Sądy te rozstrzygają spory podatkowe w przypadkach i na warunkach określonych w ustawie. Ustawa może tworzyć inne sądy administracyjne. Trybunał Administracyjny stanowi najwyższą instancję sądową w dziedzinie administracji. Uprawnienia i organizację sądów administracyjnych określa ustawa. Sędziowie Trybunału Administracyjnego i sądu administracyjnego są powoływani przez Wielkiego Księcia. Powoływanie członków Trybunału Administracyjnego oraz przewodniczącego i wiceprzewodniczących sądu administracyjnego, z wyjątkiem pierwszych aktów powołania, dokonywane jest na wniosek Trybunału Administracyjnego. Przepisy art. 91, 92 i 93 Konstytucji stosuje się do członków Trybunału Administracyjnego i sądu administracyjnego²².

Sądy oraz sądownictwo sporne mogą zostać ustanowione tylko na podstawie ustawy. Nie można tworzyć komisji ani sądów nadzwyczajnych pod jakąkolwiek nazwą²³. Natomiast ustawy szczególne określają organizację sądów wojskowych, ich uprawnienia, prawa i obowiązki członków tych sądów oraz czas sprawowania funkcji. Ustawa określa również organizację sądownictwa pracy i sądownictwa w zakresie zabezpieczeń społecznych, ich uprawnienia, tryb powoływania ich członków oraz czas sprawowania funkcji przez tych ostatnich²⁴.

Zgodnie z Konstytucją sądy i trybunały stosują rozporządzenia i zarządzenia, powszechnie obowiązujące i lokalne, jedynie gdy są one zgodne z ustawami. Sąd Najwyższy rozstrzyga spory kompetencyjne w trybie określonym w ustawie²⁵.

²¹ W wyroku w sprawie Procola Europejski Trybunał Praw Człowieka orzekł nakładanie się funkcji doradczych i orzeczniczych w odniesieniu do tych samych decyzji za sprzeczne z art. 6 ust. 1 Europejskiej Konwencji Praw Człowieka i przyznał skarżącej – spółdzielni mleczarskiej Procola, że miała rację, obawiając się braku bezstronności. Sprawa ta była asumptem do przeprowadzonych zmian. Zob.: F. Chaouche, F. Delaporte, J. Gerkrath, J.-C. Wiwinius, *Luxembourg*, [w:] *National Courts and the Enforcement of EU Law: The Pivotal Role of National Courts in the EU Legal Order*, the XXIX Fide Congress in Hague, 2020 Congress Publications, vol. 1, s. 310.

Jak wskazano w wyroku, sam fakt, że sędzia pełni podwójną rolę w odniesieniu do tej samej decyzji (doradczą i sądową), może podawać w wątpliwość jego bezstronność; wyrok ETPC z dnia 28 września 1995 r., Procola przeciwko Luksemburgowi, nr 14570/89, pkt 45.

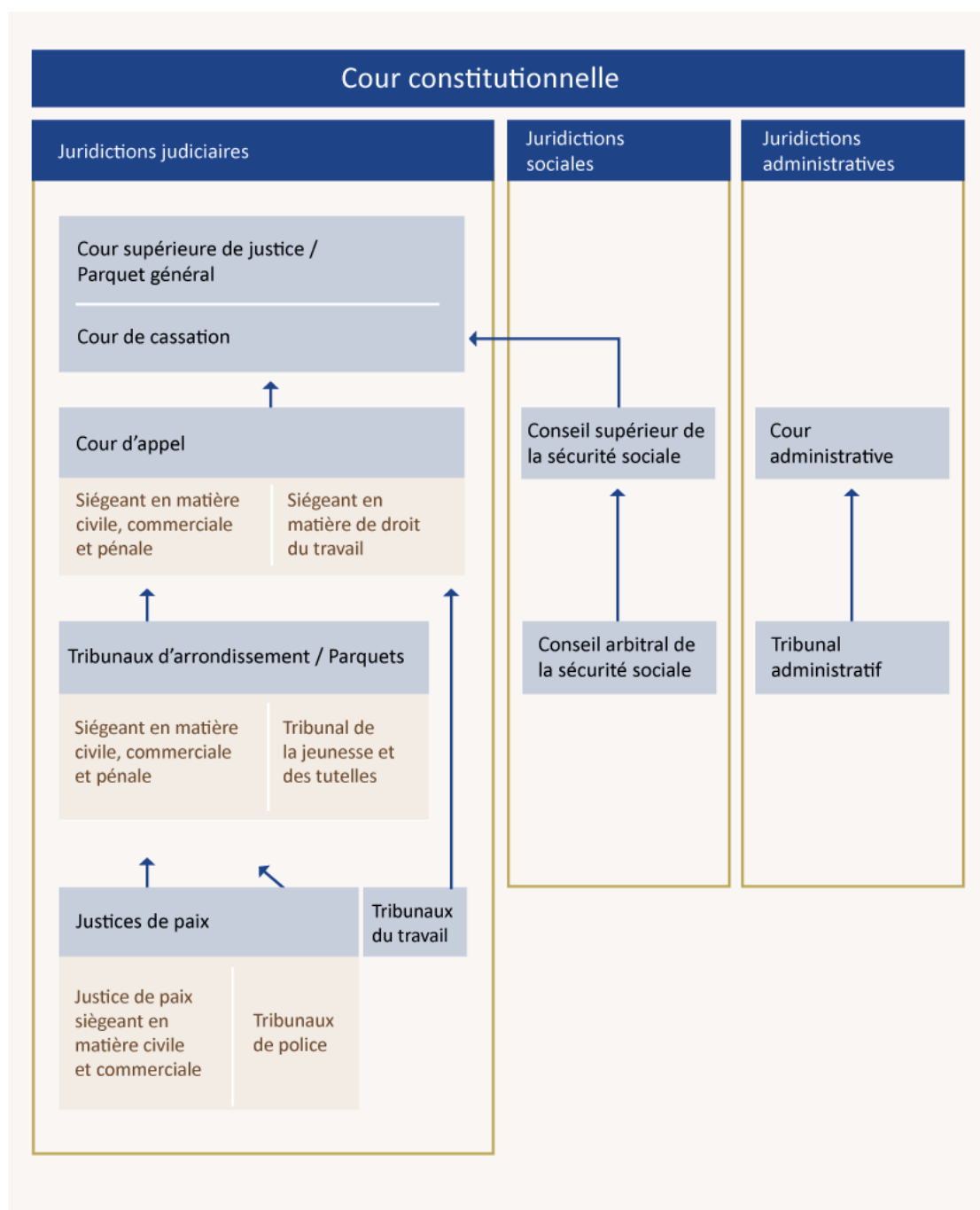
²² Art. 95bis Konstytucji Luksemburga.

²³ Art. 86 Konstytucji Luksemburga.

²⁴ Art. 94 Konstytucji Luksemburga.

²⁵ Art. 95 Konstytucji Luksemburga.

Wykres 1. System sądownictwa w Wielkim Księstwie Luksemburga



Źródło: Oficjalna strona władzy sądowniczej Wielkiego Księstwa Luksemburga, dostępna pod adresem: <https://justice.public.lu/fr/organisation-justice.html> (dostęp: dnia 13 września 2022 r.).

Natomiast Trybunał Konstytucyjny rozstrzyga o zgodności ustaw z Konstytucją. Każdy sąd może wystąpić z pytaniem prawnym do Trybunału Konstytucyjnego, na zasadach określonych w ustawie, o wydanie orzeczenia w sprawie zgodności ustawy z Konstytucją, z wyjątkiem ustaw zatwierdzających umowy międzynarodowe. Trybunał Konstytucyjny składa się z Przewodniczącego Sądu Najwyższego, Przewodniczącego Trybunału Administracyjnego, dwóch

sędziów (radców) Sądu Kasacyjnego oraz pięciu sędziów lub prokuratorów powołanych przez Wielkiego Księcia, na wspólny wniosek Sądu Najwyższego i Trybunału Administracyjnego. Stosuje się do nich przepisy art. 91, 92 i 93 Konstytucji. Trybunał Konstytucyjny orzeka w składzie izby obejmującej pięciu sędziów. Organizację Trybunału Konstytucyjnego i sposób wykonywania jego uprawnień określa ustawa²⁶. Co więcej, jak zauważa Carola Sauer, można zauważyć, że Konstytucji Luksemburga przypisuje się niechętnie ochronę podobną do ochrony prawa międzynarodowego. Ograniczenia kontroli konstytucyjności wynikają z wyraźnej chęci zachowania nadrzędności władzy ustawodawczej wobec Konstytucji oraz z nieuzasadnionego samoograniczenia się sędziego konstytucyjnego. W Luksemburgu dwa odrębne mechanizmy kontroli sądowej mają na celu zapewnienie ich przestrzegania: kontrola konwencjonalności i kontrola konstytucyjności. Organizacja i artikulacja tych dwóch mechanizmów, oddzielonych od siebie na poziomie organizacyjnym, proceduralnym i merytorycznym, są nadal przedmiotem debat²⁷.

Wprowadzenie do systemu wymiaru sprawiedliwości Trybunału Konstytucyjnego miało być punktem zwrotnym do bardziej dynamicznej wykładni Konstytucji, ale takie oczekiwania nie zostały spełnione. Od momentu powstania w 1997 r. do listopada 2011 r. Trybunał Konstytucyjny wydał 66 wyroków (fr. *arrêts*). Zawierają one oczywiście interpretację artykułów konstytucyjnych, które zastosował sąd. Niemniej jednak Trybunał od początku trzymał się metody raczej literalnej wykładni Konstytucji. Zgodnie z ustawą z dnia 27 lipca 1997 r. o organizacji Trybunału Konstytucyjnego trybunał pojmował swoją funkcję wąsko: uznawał, że jego głównym zadaniem jest kontrolowanie, czy określone przepisy prawne są zgodne z przepisem konstytucyjnym, czy też nie. Jedynym sposobem wniesienia sprawy do Trybunału Konstytucyjnego jest zadanie przez sędziego zwykłego pytania wstępnego o zgodność normy prawnej z artykułem Konstytucji, który ten sędzia musi wprost zacytować. Odrzucono pytania prejudycjalne odnoszące się do Konstytucji jako całości lub do zasad konstytucyjnych, bez wskazania odpowiednich przepisów konstytucyjnych²⁸. Luksemburski Trybunał Konstytucyjny nie postrzega swojej roli w kształtowaniu nowej wykładni Konstytucji, ale raczej w sposób techniczny. Taka powściągliwość sędziowska jest prawdopodobnie konsekwencją składu Trybunału złożonego z sędziów zwyczajnych, którzy dodatkowo pełnią funkcję sędziów konstytucyjnych.

Warto wskazać, że od czasu powołania Trybunału Konstytucyjnego w 1997 r. już dwukrotnie Izba dokonała przeglądu Konstytucji w celu uwzględnienia orzeczeń Trybunału stwierdzających niezgodność przepisów prawa z Konstytucją. Zgodnie z ustawą o organizacji

²⁶ Art. 95ter Konstytucji Luksemburga.

²⁷ C. Sauer, *Contrôle juridictionnel des lois au Luxembourg*, Bruxelles 2019, wstęp.

²⁸ J. Gerkrath, *Compétence et recevabilité des questions préjudicielles*, [w:] J. Gerkrath (red.), *La jurisprudence de la Cour constitutionnelle du Luxembourg, 1997–2007*, Pasicrisie 2008, s. 16.

Trybunału Konstytucyjnego orzeczenia nie ingerują we władzę ustawodawczą, a Trybunał nie ma uprawnień do unieważniania aktów parlamentu. Decyzja w tej sprawie należy do Izby. Jak zauważa J. Gerkrath, Izba dwukrotnie zdecydowała się na rewizję Konstytucji, a nie na modyfikację zaskarżonej ustawy. Obecna procedura rewizyjna powinna nakładać na Izbę bezwzględny obowiązek zmiany w określonym terminie ustawy uznanej przez Trybunał za niekonstytucyjną pod rygorem jej nieważności²⁹.

Ważną rolę odgrywa także Rada Stanu powołana reformą konstytucyjną w latach 90. XX wieku³⁰. Zgodnie z art. 83bis Konstytucji głównym zadaniem Rady Stanu jest przedstawianie opinii o projektach i propozycjach ustaw oraz o poprawkach do nich, a także opiniowanie w jakichkolwiek innych sprawach, które zostaną jej przekazane przez Rząd lub na mocy ustaw. Rada przedstawia opinię w sprawie przepisów przegłosowanych przez Izbę zgodnie z procedurą zawartą w art. 65 Konstytucji³¹, w terminie określonym w ustawie. Organizację Rady Stanu i sposób wykonywania jej uprawnień określa ustawa z dnia 16 czerwca 2017 r. o Radzie Stanu.

Dodać można, że budżet wymiaru sprawiedliwości jest ujmowany w pozycji budżetowej Ministerstwa Sprawiedliwości. Pewne wydatki są zarządzane na poziomie Ministerstwa, inne na poziomie administracji sądowej poprzez urzędników Prokuratora Generalnego, który jest również odpowiedzialny za bieżące zarządzanie budżetem. Sądy nie są zaangażowane w zarządzanie budżetem bezpośrednio, z wyjątkiem – od roku budżetowego 2018, niektórych określonych pozycji (np. zarządzanie wydatkami na delegacje). Przygotowanie budżetu i jego założeń wykonywane jest przez służby Prokuratora Generalnego wspólnie z urzędnikami Ministerstwa Sprawiedliwości. Oceny i kontroli wykorzystania budżetu dokonują państwowe organy kontroli finansowej³².

²⁹ J. Gerkrath, *Constitutional Amendment in Luxembourg*, [w:] X. Contiades (red.), *Engineering Constitutional Change. A Comparative Perspective on Europe, Canada and the USA*, Routledge 2013. Analiza dostępna także na stronie Uniwersytetu Luksemburskiego: <https://orbilu.uni.lu/handle/10993/3104> (dostęp: dnia 30 września 2022 r.).

³⁰ Rozdział V bis wprowadzony ustawą o zmianie konstytucji z dnia 12 lipca 1996 r.

³¹ Zgodnie z art. 65 Konstytucji Luksemburga Izba głosuje nad całością ustawy, a głosowanie odbywa się zawsze imiennie. Na żądanie co najmniej pięciu deputowanych głosowanie nad całością ustawy może jednak zostać poprzedzone głosowaniem nad jednym lub kilkoma przepisami ustawy. Dopuszcza się głosowanie przez pełnomocnika.

³² Kwestionariusz Rady Europy....

2. Status sędziów w Księstwie Luksemburga

2.1. Stanowiska funkcyjne w sądownictwie a niezawisłość sędziów i niezależność sądów

Zgodnie z Konstytucją Luksemburga powoływani są sędziowie pokoju, sędziowie sądów okręgowych oraz sędziowie Sądu Najwyższego.

Kadra sądów i sądów administracyjnych odnotowała w ostatnich latach stały wzrost, co przewiduje nowelizacja ustawy z dnia 7 marca 1980 r. o organizacji sądownictwa³³. Wyjaśnia to różnice, które pojawiły się w raportach CEPEJ w latach 2016–2018 pod względem personelu sądowego i personelu niebędącego sędziami. Zgodnie z organizacją sądownictwa Luksemburga istnieje Sąd Najwyższy, w skład którego wchodzi Sąd Kasacyjny oraz Sąd Apelacyjny. Sędziowie Sądu Najwyższego należą zarówno do Sądu Kasacyjnego, jak i Sądu Apelacyjnego. Z prawnego punktu widzenia są to odrębne stanowiska, w praktyce pięciu sędziów Sądu Najwyższego pełni dwie funkcje i dlatego zalicza się ich do sędziów Sądu Apelacyjnego, jak również na poziomie Sądu Najwyższego³⁴. W czerwcu 2017 r. poprzez nowelizację wspomnianej wyżej ustawy dokonano istotnej zmiany, określającej przyszłe zmiany personelu w różnych podmiotach sądowniczych. Ustawa ta przewidywała wieloletni program naboru sędziów i prokuratorów na lata 2017–2020. Weszła w życie w lipcu 2017 r.

Zgodnie z art. 90 Konstytucji Luksemburga sędziowie pokoju i sędziowie sądów są powoływani bezpośrednio przez Wielkiego Księcia. Natomiast sędziowie – radcy (fr. *Conseillers*) Sądu Najwyższego oraz przewodniczący i wiceprzewodniczący sądów okręgowych są powoływani przez Wielkiego Księcia, ale na wniosek (fr. *sur l'avis* – za radą) Sądu Najwyższego.

W art. 91 Konstytucji Luksemburga wskazano *expressis verbis*, że sędziowie sądów okręgowych i sędziowie Sądu Najwyższego są mianowani dożywotnio. Żaden z nich nie może zostać ani pozbawiony stanowiska, ani zawieszony, chyba że w drodze orzeczenia sądowego.

³³ *Loi du 27 juin 2017 arrêtant un program pluriannuel de recrutement dans la magistrature et portant modification de la loi modifiée du 7 mars 1980 sur l'organisation judiciaire*, dostępna pod adresem: <https://legilux.public.lu/eli/etat/leg/loi/2017/06/27/a604/jo> (dostęp: dnia 18 września 2022 r.).

³⁴ Kwestionariusz Rady Europy..., s. 18.

Jednakże w przypadku choroby lub niewłaściwego postępowania może zostać zawieszony, odwołany lub przeniesiony, zgodnie z warunkami określonymi w ustawie.

Warto dodać, że zgodnie z art. 1 ust. 2 ustawy o statusie urzędników państwowych ma ona zastosowanie także do sędziów wymiaru sprawiedliwości i urzędników, z zastrzeżeniem przepisów zawartych w Konstytucji Luksemburga i ustawie o organizacji sądownictwa, a dotyczących w szczególności naboru, zabezpieczenia kadencji, niepołączalności, pobytu, nieobecności i urlopów, obsługi rozpraw i dyscypliny.

Zgodnie z art. 1 ustawy o organizacji sądownictwa istnieją trzy sądy pokoju: w Luksemburgu, w Esch-sur-Alzette i w Diekirch. Sąd pokoju Luksemburga obejmuje kantony Luksemburg, Grevenmacher, Mersch, Remich oraz gminy Garnich, Hobscheid, Kehlen, Koerich, Kopstal, Mamer, Septfontaines i Steinfort. Obszar Esch-sur-Alzette obejmuje kanton Esch-sur-Alzette oraz gminy Bascharage, Clemency i Dippach, a Diekirch obejmuje kantony Diekirch, Clervaux, Echternach, Redange, Vianden i Wiltz.

Zgodnie z art. 2 ustawy o organizacji sądownictwa sąd pokoju w Luksemburgu składa się z przewodniczącego – sędziego pokoju, dwóch zastępców sędziego pokoju i piętnastu sędziów pokoju. Sąd pokoju w Esch-sur-Alzette składa się z sędziego pokoju, który jest przewodniczącym, jego zastępcy i ośmiu sędziów pokoju. Sąd pokoju w Diekirch składa się z sędziego pokoju – przewodniczącego, jego zastępcy i trzech sędziów pokoju. Sędziowie pokoju pełniący funkcję przewodniczącego zarządzają sądem pokoju, rozdzielają sprawy między sędziów i zapewniają sprawne funkcjonowanie służby.

Nikt nie może być powołany do pełnienia nadzoru nad sędzią pokoju, który jest przewodniczącym, nad zastępcą lub sędzią pokoju, jeżeli nie ma dwóch lat efektywnej służby na stanowisku sędziego sądu okręgowego lub zastępcy prokuratora³⁵.

Zgodnie z art. 4 ustawy o organizacji sądownictwa przewodniczących sędziów pokoju, zastępców oraz sędziów pokoju mianuje Wielki Książe. Mogą być oni mianowani dopiero po ukończeniu 27 roku życia.

Warto podkreślić, że w razie niemożności wykonywania czynności przez sędziego nadzorującego sędziego pokoju lub gdy urząd ten jest nieobsadzony, jego obowiązki wykonuje zastępca nadzorujący sędziego pokoju, a w razie jego nieobecności najwyższy rangą sędzia pokoju³⁶.

Funkcji głównego referendarza sędziego pokoju nie może pełnić, kto nie ukończył 25 roku życia. Powołania na stanowisko głównego referendarza, podobnie jak zwolnienia, dokonuje Minister Sprawiedliwości, po zasięgnięciu opinii Prokuratora Generalnego i nadzorującego go sędziego pokoju. Przydziału na stanowisko referendarza i zwolnienia dokonuje Prokurator Generalny, za radą nadzorującego sędziego pokoju³⁷.

³⁵ Art. 3 ustawy o organizacji sądownictwa.

³⁶ Art. 6 ust. 1 ustawy o organizacji sądownictwa.

³⁷ Art. 9 ustawy o organizacji sądownictwa.

Uszczegóławiając, cała procedura mianowania jest kilkuetapowa³⁸. Po ukończeniu studiów prawniczych konieczne jest odbycie uzupełniającego kursu prawa luksemburskiego – CCDL (*les cours complémentaires en droit luxembourgeois*) – aby móc odbyć staż sędziowski. Po pomyślnym przejściu pierwszego roku aplikacji sędziowskiej w kancelarii lub aplikacji notarialnej w kancelarii notarialnej osoby zainteresowane karierą w sądownictwie mogą aplikować w tym celu. Co roku ogłaszany jest nabór wniosków na zatrudnienie określonej liczby urzędników sądowych (fr. *attaché de justice*). Liczbę kandydatów poszukiwanych w ramach naboru określa Minister Sprawiedliwości na podstawie szacowanych potrzeb wymiaru sprawiedliwości. Publikacja niniejszego zaproszenia do składania wniosków odbywa się w szczególności na stronie internetowej wymiaru sprawiedliwości: www.justice.lu.

Kandydaci muszą zdać egzamin konkursowy z prawa administracyjnego, cywilnego i karnego.

Zgodnie z art. 2 ustawy o attachés sądowych³⁹, aby zostać dopuszczonym do egzaminu, który odbywa się w formie konkursu, kandydat musi:

- 1) posiadać obywatelstwo luksemburskie;
- 2) korzystać z pełni praw obywatelskich i publicznych oraz przedstawiać wymagane gwarancje nieposzlakowanej opinii, przy czym nieposzlakowana opinia jest weryfikowana w szczególności za pomocą informacji uzyskanych w tym przedmiocie od organów sądowych i Policji Wielkiego Księcia;
- 3) posiadać luksemburski dyplom ukończenia studiów prawniczych odpowiadający uznanemu tytułowi magisterskiemu lub zagraniczny dyplom ukończenia studiów prawniczych odpowiadający tytułowi magisterskiemu, uznany i zatwierdzony przez ministra właściwego do spraw szkolnictwa wyższego zgodnie ze znowelizowaną ustawą z dnia 18 czerwca 1969 r. o szkolnictwie wyższym i uznawaniu zagranicznych tytułów i stopni naukowych⁴⁰;
- 4) posiadać odpowiednią znajomość trzech języków obowiązujących w sprawach urzędowych, administracyjnych i sądowych w rozumieniu art. 3 ustawy z dnia 24 lutego 1984 r. o ustroju językowym⁴¹;

³⁸ Informacje na podstawie danych z oficjalnej strony internetowej wymiaru sprawiedliwości: <https://justice.public.lu/content/dam/justice/fr/organisation-justice/Et-pourquoi-pas-une-carriere-dans-la-magistrature.pdf> (dostęp: dnia 13 września 2022 r.).

³⁹ Ustawa z dnia 7 czerwca 2012 r. o attachés sądowych (fr. *Loi du 7 juin 2012 sur les attachés de justice*); dostępna pod adresem: <https://legilux.public.lu/eli/etat/leg/loi/2012/06/07/n1/jo> (dostęp: dnia 21 września 2022 r.); dalej: ustawa o attachés.

⁴⁰ Fr. *Loi du 18 juin 1969 sur l'enseignement supérieur et l'homologation des titres et grades étrangers d'enseignement supérieur*, dostępna pod adresem: <https://legilux.public.lu/eli/etat/leg/loi/1969/06/18/n1/jo> (dostęp: dnia 30 września 2022 r.); dalej: ustawa o szkolnictwie wyższym.

⁴¹ Fr. *Loi du 24 février 1984 sur le régime des langues*; dostępna pod adresem: <https://legilux.public.lu/eli/etat/leg/loi/1984/02/24/n1/jo> (21.09.2022 r.). Zgodnie z art. 3 tej ustawy do języków w sprawach administracyjnych, karnych lub cywilnych oraz w sprawach urzędowych można używać języków francuskiego, niemieckiego lub luksemburskiego.

- 5) odbyć co najmniej roczną aplikację sądową lub notarialną; czas trwania aplikacji jest poświadczony odpowiednio przez właściwego przewodniczącego i Prezesa Izby Notarialnej;
- 6) spełniać wymagane warunki sprawności fizycznej i psychicznej.

W przypadku gdy po pierwszym naborze wniosków do konkursu-egzaminu nie zostanie osiągnięta liczba urzędników sądowych określona przez Ministra Sprawiedliwości, przeprowadzany jest drugi nabór wniosków, który tym razem opiera się na rekrutacji na podstawie przedstawionych dokumentów. Wówczas od kandydata wymaga się, by:

- 1) posiadał obywatelstwo luksemburskie;
- 2) korzystał z pełni praw obywatelskich i publicznych oraz przedstawił wymagane gwarancje nieposzlakowanej opinii, przy czym nieposzlakowana opinia jest weryfikowana w szczególności za pomocą informacji uzyskanych w tym przedmiocie od organów sądowych i Policji Wielkiego Księcia;
- 3) posiadał luksemburski dyplom ukończenia studiów prawniczych odpowiadający uznanemu tytułowi magisterskiemu lub zagraniczny dyplom ukończenia studiów prawniczych odpowiadający tytułowi magisterskiemu uznany i zatwierdzony przez ministra właściwego do spraw szkolnictwa wyższego zgodnie ze znowelizowaną ustawą o szkolnictwie wyższym
- 4) posiadał odpowiednią znajomość trzech języków obowiązujących w sprawach urzędowych, administracyjnych i sądowych w rozumieniu art. 3 ustawy o ustroju językowym;
- 5) spełniał wymagane warunki sprawności fizycznej i psychicznej;
- 6) posiadał dyplom ukończenia aplikacji sędziowskiej;
- 7) wykonywał zawód adwokata łącznie przez okres co najmniej pięciu lat.

Akta kandydata muszą zawierać wyniki egzaminów dodatkowych kursów prawa luksemburskiego oraz egzamin końcowy aplikacji sędziowskiej. Inne kryteria wyboru to doświadczenie zawodowe, wszelkie dodatkowe kwalifikacje oraz publikacje.

Niezależnie od formy i metody rekrutacji, jeśli kandydat zostanie wybrany, jego szkolenie wstępne, które odbywa się zarówno w Luksemburgu, jak i przez pobyty w szkołach wymiaru sprawiedliwości we Francji i Belgii, zostanie uzupełnione określoną liczbą staży, zarówno praktycznych, jak i teoretycznych, a jego wiedza zostanie ostatecznie oceniona przez jego egzaminowanie. W przypadku pozytywnego wyniku urzędnik sądowy zostanie mianowany na stałe na stanowisko w sądownictwie jako sędzia pokoju lub prokurator – jako członek jednej z dwóch prokuratur okręgu Luksemburga⁴².

⁴² Informacje na podstawie danych z oficjalnej strony internetowej wymiaru sprawiedliwości: <https://justice.public.lu/content/dam/justice/fr/organisation-justice/Et-pourquoi-pas-une-carriere-dans-la-magistrature.pdf> (dostęp: dnia 13 września 2022 r.).

Natomiast, zgodnie z art. 16 ustawy o organizacji sądownictwa, aby zostać powołanym na urząd sędziego, należy:

- 1) posiadać obywatelstwo luksemburskie;
- 2) korzystać z pełni praw obywatelskich i publicznych;
- 3) mieć ukończone 25 lat;
- 4) posiadać luksemburski dyplom ukończenia studiów prawniczych odpowiadający uznaniu tytułowi magisterskiemu lub zagraniczny dyplom ukończenia studiów prawniczych odpowiadający tytułowi magisterskiemu, uznany i zatwierdzony przez ministra właściwego do spraw szkolnictwa wyższego zgodnie ze znowelizowaną ustawą z dnia 18 czerwca 1969 r. o szkolnictwie wyższym;
- 5) pełnić służbę jako attaché sądowy zgodnie z przepisami ustawy o attachés sądowych;
- 6) spełniać warunki określone znowelizowaną ustawą z dnia 7 czerwca 2012 r. o attachés sądowych.

Zatem, obecnie rekrutacją sędziów zajmuje się komisja złożona wyłącznie z sędziów. Komisja ta przedstawia kandydatów Wielkiemu Księciu, który ich mianuje. Zaznaczyć należy, że obowiązujące ustawodawstwo nie reguluje szczegółowo kryteriów powoływania na sędziów. Dnia 20 grudnia 2021 r. Ministerstwo Sprawiedliwości złożyło drugą część projektu ustawy o przyszłej Radzie Sądownictwa. Nowe zmiany legislacyjne mają ustanowić wspólne zasady dla wszystkich sędziów, w tym właśnie w zakresie rekrutacji, szkolenia, mianowania (w tym awansów) oraz etyki i dyscypliny⁴³. Już sam fakt określenia kryteriów mianowania w akcie legislacyjnym stanowi znaczną poprawę w porównaniu z obecną sytuacją. W celu wzmocnienia pewności prawa i zagwarantowania przejrzystości legislacyjnej nowelizacja w sposób restrykcyjny wskazuje kryteria powoływania sędziów, na podstawie których (Krajowa) Rada Sądownictwa będzie przeprowadzać selekcję kandydatów. Realizując swoją konstytucyjną misję zapewnienia prawidłowego funkcjonowania wymiaru sprawiedliwości, (Krajowa) Rada Sądownictwa będzie musiała w szczególności zapewnić obsadzenie wakującego stanowiska przez kandydata posiadającego zdolności niezbędne do sprawowania przedmiotowej funkcji sądowniczej⁴⁴. Istotne jest zatem, aby (Krajowa) Rada Sądownictwa dysponowała szerokim wachlarzem oceny przy dokonywaniu powoływania na stanowiska w sądownic-

⁴³ Projekt nr 7323B ustawa o statusie sędziów. Projekt ten zakłada zmiany w szeregu aktów, m.in.: *le Code pénal*; *le Code de procédure pénale*; *la loi modifiée du 18 février 1885 sur les pourvois et la procédure de cassation*; *la loi modifiée du 7 mars 1980 sur l'organisation judiciaire*; *la loi modifiée du 7 novembre 1996 portant organisation des juridictions de l'ordre administratif*; *la loi modifiée du 27 juillet 1997 portant organisation de la Cour Constitutionnelle*; *la loi modifiée du 7 juin 2012 sur les attachés de justice*; *la loi modifiée du 27 août 1977 concernant le statut des fonctionnaires entrés au service d'Institutions internationales*; *la loi modifiée du 25 mars 2015 fixant le régime des traitements et les conditions et modalités d'avancement des fonctionnaires de l'État*; <https://data.legilux.public.lu/filestore/eli/etat/projet/pl/10455/evenement/amp/2/doc/1/fr/1/pdf/manifestation/eli-etat-projet-pl-10455-evenement-amp-2-doc-1-fr-1-pdf-manifestation.pdf> (dostęp: dnia 19 września 2022 r.).

⁴⁴ Projekt nr 7323B ustawa o statusie sędziów, poprawka nr 7, proponowany art. 6 ust. 1-2.

twie. Jeśli chodzi o procedurę powoływania sędziów, przyszła Rada byłaby jedyną instytucją odpowiedzialną za tę kwestię, kierując się kryteriami powoływania określonymi w ustawie. Procedowane przepisy proponują, by Rada wybierała spośród kandydatów na podstawie ich kompetencji zawodowych, cech osobistych i stopni w sądownictwie⁴⁵. Na zakończenie procedury Rada przedstawiałaby wybranych kandydatów Wielkiemu Księciu⁴⁶, który mianowałby ich bez prawa weta⁴⁷. Decyzja o mianowaniu podlegałaby kontroli sądowej pod kątem jej zgodności z prawem. Decyzja o powołaniu może być przedmiotem skargi o stwierdzenie nieważności do sądów administracyjnych (w dwóch instancjach). W ramach skargi o stwierdzenie nieważności zostałaby przeprowadzona kontrola legalności nominacji sędziowskich⁴⁸.

Odnosnie do kwestii awansów, zgodnie z art. 17 ustawy o organizacji sądownictwa, na stanowiska na szczycie hierarchii sędziowskiej awansowania sędziów dokonuje poprzez mianowanie Wielki Książę za radą (na wniosek) Sądu Najwyższego lub Sądu Administracyjnego. Pozostali sędziowie i prokuratorzy są awansowani bezpośrednio przez władzę wykonawczą. Zgodnie bowiem z powyższym artykułem, aby móc zostać powołanym na prezesa, prokuratora, pierwszego wiceprezesa lub wiceprezesa, trzeba mieć co najmniej trzydzieści lat i co najmniej trzy lata sprawować urząd sędziego lub należeć do palestry jako czynny adwokat. Funkcje członka Rządu, szefa administracji i doradcy Rządu są zrównane z funkcjami sądowymi.

Zgodnie z art. 120 ustawy o organizacji sądownictwa, dla Wielkiego Księcia za radą Sądu Najwyższego zarezerwowane jest mianowanie Radcy Honorowego Sądu Apelacyjnego, Zastępcy Prokuratora Generalnego, Pierwszych Rzeczników Generalnych, Rzeczników Generalnych, Prezydentów i prokuratorów przy sądach rejonowych, zastępców prokuratorów, pierwszych wiceprezesów sądów rejonowych, zastępców głównych, wiceprezesów sądów rejonowych, głównego sędziego śledczego, sędziego dyrektora sądu dla nieletnich i opiekuńczego, sędziów nieletnich i sędziów opiekuńczych, dyrektorów sędziów pokoju,

⁴⁵ Projekt nr 7323B ustawa o statusie sędziów, poprawka nr 12, proponowany art. 11 ust. 1–2.

⁴⁶ Projekt nr 7323B ustawa o statusie sędziów, poprawka nr 14, proponowany art. 13 ust. 1–2.

⁴⁷ Projekt nr 7575 nowelizacji Konstytucji dostępny pod adresem: <https://data.legilux.public.lu/filestore/eli-etat/projet/ppc/20130254/evenement/vot1/1/doc/1/fr/1/pdf/manifestation/eli-etat-projet-ppc-20130254-evenement-vot1-1-doc-1-fr-1-pdf-manifestation.pdf> (dostęp: dnia 21 września 2022 r.). W odniesieniu do art. 90 Konstytucji proponuje się, żeby to Wielki Książę mianował sędziów zaproponowanych przez (Krajową) Radę Sądowniczą i zgodnie z warunkami określonymi w ustawie. W projekcie 7323B w komentarzu odwołano się do tego artykułu, wskazując, że biorąc pod uwagę gwarancję bezpieczeństwa prawnego i przejrzystości legislacyjnej przyszła ustawa na podstawie przyszłej nowelizacji Konstytucji określa, że Wielki Książę będzie miał prawny obowiązek wskazania kandydata przedstawionego przez Radę Sądownictwa. Tylko jeden kandydat zostanie przedstawiony Wielkiemu Księciu. Minister Sprawiedliwości będzie zobowiązany do kontrasygnowania wielkoksiążęcego dekretu mianującego. Tym samym władza wykonawcza nie będzie miała prawa weta wobec sędziego wybranego przez Krajową Radę Sądowniczą. Obowiązek uzasadnienia ze strony Rady Sądowniczej jest jednak konieczny dla zachowania prawa sędziów do odwołania w przypadku odrzucenia ich podań. Decyzja Rady Sądowniczej oraz wielkoksiążęcy dekret mianujący mogą być przedmiotem skargi o stwierdzenie nieważności przed sądami administracyjnymi; zob.: Projekt 7323 B, komentarz do art. 13.

⁴⁸ Projekt nr 7323B ustawa o statusie sędziów, poprawka nr 14, proponowany art. 13 ust. 1–2.

wicedyrektorów sędziów pokoju, sędziów pokoju. Dla Wielkiego Księcia zastrzeżone jest także nadanie funkcji zastępcy prokuratora, zastępcy prokuratora państwowego i sędziego pokoju oraz sędziego sądu rejonowego⁴⁹.

Zauważyć należy, że sędziowie sądów rejonowych i zastępcy w randze sędziego, którzy przechodzą na funkcję sędziego pokoju, zachowują stopień przypisany ich poprzednim funkcjom⁵⁰.

2.2. Stanu spoczynku sędziego

Zgodnie z art. 174 ustawy o organizacji sądownictwa sędziowie przechodzą w stan spoczynku, gdy osiągną wiek 68 lat lub gdy poważna i trwała choroba nie pozwala im już należycie wykonywać swoich obowiązków, a także gdy wykażą niezdolność zawodową stwierdzoną w drodze postępowania dyscyplinarnego. Tym z sędziów pokoju, którzy dotknięci są poważnym i trwałym kalectwem lub po osiągnięciu wieku emerytalnego nie wystąpili o przejście w stan spoczynku, wysyła się zawiadomienie pisemne, automatycznie lub na wniosek prokuratora, przez prezesa sądu. Jeśli jest to ten ostatni sędzia, występuje o to Prokurator Generalny. Jeżeli, po tym wezwaniu, w miesiącu otrzymania sędzia pokoju nie zawniośkuje o przeniesienie go w stan spoczynku, sąd zbiera się na zgromadzeniu powszechnym w sali rady, aby po wysłuchaniu oskarżyciela publicznego w pisemnym wniosku postanowić o przeniesieniu danego sędziego w stan spoczynku⁵¹. Co najmniej na 15 dni przed terminem wyznaczonym na posiedzenie sądu zainteresowany sędzia pokoju jest informowany o dniu i godzinie posiedzenia i otrzymuje jednocześnie zaproszenie do przedstawienia swoich uwag na piśmie. O decyzji niezwłocznie powiadamia się osobę zainteresowaną. Jeżeli sędzia nie przedstawi swoich uwag, decyzja jest uważana za ostateczną, gdy w ciągu pięciu dni od daty zawiadomienia nie został wniesiony żaden sprzeciw⁵². Co więcej, decyzja wydana na podstawie uwag sędziego lub jego sprzeciwu jest ostateczna⁵³.

Jak wskazano wcześniej, nowy projekt ustawy określać będzie też zasady przejścia na emeryturę. W odniesieniu do stanu spoczynku, wiek i warunki pozostałyby niezmienione.

Ustawa o organizacji sądownictwa, w szczególności w rozdziale „dyscyplina”, zawiera pewne wytyczne co do rozpatrywania zachowania i postawy sędziów w zakresie zarówno ich funkcji, jak i prywatnie. Zgodnie z art. 155 ustawy o organizacji sądownictwa przez przewinienie dyscyplinarne rozumie się każdy czyn popełniony w ramach wykonywania

⁴⁹ Art. 120 pkt 1 i 3 ustawy o organizacji sądownictwa.

⁵⁰ Art. 120 pkt 4 ustawy o organizacji sądownictwa.

⁵¹ Art. 175 ustawy o organizacji sądownictwa.

⁵² Art. 176 ustawy o organizacji sądownictwa.

⁵³ Art. 177 ustawy o organizacji sądownictwa.

lub poza wykonywaniem ich funkcji, który może naruszyć zaufanie, jakim są obdarzeni sędziowie pokoju, wywołać zgorszenie, obrazić dobre obyczaje i narazić na szwank służbę wymiaru sprawiedliwości, jak również wszelkie zaniedbania wykonywania obowiązków tego urzędu. Od kilku lat obowiązuje kodeks etyki sędziowskiej, kodeks deontologii i etyki luksemburskich sędziów, przyjęty przez Sąd Najwyższy i Sąd Administracyjny⁵⁴. Obecnie sprawy dyscyplinarne przeciwko sędziom (i urzędnikom prokuratury) rozpoznaje i rozstrzyga Sąd Najwyższy na wniosek Prokuratora Generalnego. Natomiast sprawy dyscyplinarne przeciwko sędziom administracyjnym rozpoznaje i rozstrzyga Sąd Administracyjny na wniosek Ministra Sprawiedliwości.

Zgodnie z art. 156 ustawy o organizacji sądownictwa karami dyscyplinarnymi są:

- 1) ostrzeżenie;
- 2) nagana;
- 3) grzywna, która nie może być niższa niż jedna dziesiąta miesięcznej wypłaty wynagrodzenia zasadniczego brutto ani wyższa niż ta sama miesięczna wypłata;
- 4) czasowe wyłączenie z pełnienia obowiązków, z częściowym lub całkowitym pozbawieniem wynagrodzenia lub bez, na okres nie dłuższy niż sześć miesięcy. Okresu wyłączenia nie wlicza się do stażu pracy przy obliczaniu dwuletnich podwyżek stażowych i wysokości emerytury;
- 5) decyzja o przejściu w stan spoczynku (emerytura);
- 6) zwolnienie, które pociąga za sobą utratę zatrudnienia, tytułu i prawa do emerytury, bez uszczerbku dla praw wynikających z wstecznego ubezpieczenia przewidzianego w zakresie systemów emerytalnych.

Ostrzeżenia udziela się z urzędu lub na wniosek prokuratora:

- 1) przez prezesa Sądu Najwyższego w stosunku do wszystkich sędziów Sądu Najwyższego, sądów rejonowych i sędziów pokoju;
- 2) przez prezesów sądów rejonowych w stosunku do sędziów tych sądów;
- 3) przez kierujących sędziami pokoju w stosunku do sędziów pokoju.

Stosowanie innych kar przewidzianych w art. 156 ustawy o organizacji sądownictwa następuje na wniosek Prokuratora Generalnego Sądu Najwyższego w izbach rady⁵⁵.

Żadna decyzja nie może zostać podjęta bez przesłuchania lub należytego wezwania oskarżanego sędziego pokoju i przedstawienia przez Prokuratora Generalnego jego wniosków na piśmie. Jeżeli oskarżony sędzia pokoju nie stawił się na posiedzeniu rady, może się odwołać

⁵⁴ *Recueil des principes déontologiques des magistrats*, Luxembourg 2013, dostępny pod adresem: <https://justice.public.lu/content/dam/justice/fr/publications/recueil-des-principes-d%C3%A9ontologiques-des-magistrats-luxembourgeois/Recueil-des-principes-deontologiques-des-magistrats-luxembourgeois.pdf> (dostęp: dnia 23 września 2022 r.); dalej: kodeks etyki.

⁵⁵ Art. 157 ustawy o organizacji sądownictwa.

w drodze sprzeciwu w ciągu pięciu dni od doręczenia orzeczenia. Decyzje sądu mają moc wyroku⁵⁶.

W wykonywaniu swoich funkcji automatycznie są zawieszane następujące osoby⁵⁷:

- 1) sędziowie pokoju zatrzymani w sprawach karnych – na czas ich aresztowania;
- 2) sędziowie tymczasowo aresztowani – na czas ich tymczasowego aresztowania;
- 3) sędziowie pokoju, w stosunku do których nie zapadło jeszcze prawomocne orzeczenie sądowe, które skutkuje lub pociąga za sobą utratę zatrudnienia – aż do czasu prawomocnego orzeczenia, które ich uniewinnia lub skazuje tylko na niższą karę;
- 4) sędziowie skazani na zwolnienie lub czasowe wyłączenie z urzędu decyzją nieprawomocną – do czasu zakończenia postępowania dyscyplinarnego.

Warto wskazać, że postępowanie dyscyplinarne wynikające z niedopełnienia obowiązków przedawnia się po upływie trzech lat. W przypadku gdy przewinienie dyscyplinarne stanowi jednocześnie przestępstwo w rozumieniu prawa karnego, przedawnienie postępowania dyscyplinarnego w żadnym wypadku nie może mieć miejsca przed przedawnieniem postępowania karnego. Przedawnienie biegnie od dnia popełnienia naruszenia. Przerzywa je jakakolwiek czynność ścigania lub dochodzenia dyscyplinarnego⁵⁸.

Co więcej, na wniosek Prokuratora Generalnego sąd może orzec tymczasowe zawieszenie każdego sędziego, wobec którego toczy się postępowanie sądowe lub administracyjne, na czas trwania postępowania aż do wydania ostatecznej decyzji⁵⁹. Prezes sądu, prezesi sądów rejonowych, prokuratorzy i nadzorujący sędziowie pokoju zgłaszają prokuratorowi generalnemu wszystkie znane im fakty, które mogą stanowić podstawę do wszczęcia postępowania dyscyplinarnego wobec sędziego pokoju⁶⁰.

Co interesujące, sąd jest obowiązany pouczyć Ministra Sprawiedliwości, ilekroć uzna, że urzędnicy wymiaru sprawiedliwości odbiegają od obowiązków na rzecz swojego państwa i godzą w jego honor i godność. Prezesi sądów rejonowych zawiadamiają prezesa sądu i prokuratora generalnego o zarzutach, jakie ich zdaniem mają prawo czynić urzędnikom wymiaru sprawiedliwości pełniącym obowiązki na terenie danego okręgu⁶¹.

Warto dodać, że we wspomnianym wcześniej kodeksie etyki wskazano, iż niezależność, uczciwość, bezstronność, dyskrecja, pracowitość, szacunek i umiejętność słuchania, równe traktowanie, kompetencja i przejrzystość to wartości leżące u podstaw funkcji magistratu. Ponadto, obejmując urząd, sędzia składa konstytucyjną przysięgę wykonywania swoich obowiązków w sposób rzetelny, dokładny i bezstronny. Zachowanie i postępowanie sędzie-

⁵⁶ Art. 158–160 ustawy o organizacji sądownictwa.

⁵⁷ Art. 163 ustawy o organizacji sądownictwa.

⁵⁸ Art. 74 ustawy o statusie urzędników państwowych.

⁵⁹ Art. 164 ustawy o organizacji sądownictwa.

⁶⁰ Art. 165 ustawy o organizacji sądownictwa.

⁶¹ Art. 171 ustawy o organizacji sądownictwa.

go w jego działalności zawodowej postrzegane jest przez strony sporu jako istotny czynnik wiarygodności wymiaru sprawiedliwości. W kodeksie tym określono także stosunek sędziów do mediów⁶².

W sprawie nowego systemu dyscyplinarnego zgodnie ze wspomnianym już Projektem 7323B dla sędziów kluczową rolę odegrałaby przyszła Rada, która miałaby uprawnienia do wszczynania postępowania dyscyplinarnego wobec sędziego pokoju oraz do wszczynania postępowań przed sądami dyscyplinarnymi. Sędziowie mieliby możliwość odwołania się od orzeczenia sądu dyscyplinarnego pierwszej instancji. Projekt ustawy tworzy dwa nowe sądy dyscyplinarne – Trybunał Dyscyplinarny (fr. *tribunal*, sąd pierwszej instancji) oraz Sąd Dyscyplinarny (fr. *Cour*, sąd drugiej instancji)⁶³. Projektowany art. 27 przewiduje ustanowienie dwóch jurysdykcji dyscyplinarnych dla sędziów pokoju i sędziów sądów administracyjnych. Zarówno trybunał, jak i sąd składałyby się z trzech faktycznych członków i sześciu zastępców, z których wszyscy byliby sędziami pokoju, ale żaden z nich nie byłby prokuratorem⁶⁴. Prezesi sądów różnych szczebli władzy sądowniczej przedstawialiby Radzie Sądownictwa wielu kandydatów. Następnie selekcji dokonywałaby Rada, która wskazywałaby do powołania dokładną liczbę kandydatów przekazywaną Wielkiemu Księciu. Wielki Książę powoływałby członków zarówno trybunału dyscyplinarnego, jak i sądu dyscyplinarnego na wniosek Rady Sądownictwa. Wielki Książę nie miałby prawa weta i byłby zobowiązany do wskazania wszystkich zgłoszonych kandydatów⁶⁵.

2.3. Instytucja delegowania sędziego

Zgodnie z art. 91 Konstytucji ani sędziowie sądów okręgowych, ani sędziowie Sądu Najwyższego nie mogą być pozbawieni swojego urzędu, czy też zawieszeni. Natomiast inaczej przedstawia się instytucja delegowania. Delegowanie tych sędziów może nastąpić tylko w drodze nowego powołania i za ich zgodą. Jednak, jak wspomniano, w przypadku choroby lub niewłaściwego postępowania sędzia może zostać zawieszony, odwołany lub przeniesiony, zgodnie z warunkami określonymi w ustawie.

W ustawie o organizacji sądownictwa wprost dopuszczono i uregulowano kwestię delegowania sędziów pokoju. W art. 6 wskazano, że w przypadku gdy sędzia pokoju nie może działać lub urząd ten jest nieobsadzony, prezes Sądu Najwyższego może zarządzeniem delegować:

⁶² Przykładowo, w obliczu osobistego ataku sędziego ocenia, czy woli nie reagować, czy też usłyszeć, jak jego pozycja jest bronią przez szefa korpusu, zob.: kodeks etyki.

⁶³ Projekt nr 7323B ustawa o statusie sędziów, poprawka nr 28, proponowany art. 27.

⁶⁴ Projekt nr 7323B ustawa o statusie sędziów, poprawka nr 30, proponowany art. 29.

⁶⁵ Projekt nr 7323B ustawa o statusie sędziów, poprawka nr 31, proponowany art. 30.

- 1) sędziego z zasobu uzupełniającego, o którym mowa w art. 33-1 pkt 1 ustawy o organizacji sądownictwa⁶⁶, w celu czasowego wykonywania funkcji sędziego pokoju;
- 2) sędziego pokoju do czasowego wykonywania funkcji w ramach innego sądu pokoju, do którego został powołany, pod warunkiem przyjęcia tej delegacji;
- 3) sędziego sądu okręgowego do czasowego pełnienia funkcji sędziego pokoju, pod warunkiem przyjęcia tej delegacji.

Niniejsze zarządzenie wydawane jest na wniosek Prokuratora Generalnego lub za jego radą.

W art. 6 ust. 3 ustawy o organizacji sądownictwa doprecyzowano, że delegacja kończy się wraz z ustaniem przyczyny, która ją motywowała; jednakże w sprawach będących w toku lub będących w trakcie obrad delegacja obowiązuje do czasu zmiany zarządzenia. W czasie trwania delegacji sędzia pokoju pozostaje nadal przy rozpatrywaniu spraw, które są w toku, w których orzekał zanim delegacja wywołała skutki.

Natomiast w art. 13 ustawy o organizacji sądownictwa uregulowano delegację sędziów okręgowych. Zgodnie z przepisami ustawowymi w przypadku przeszkody lub wakatu na stanowisku w sądzie rejonowym prezes Sądu Najwyższego może zarządzeniem delegować do czasowego wykonywania funkcji:

- 1) sędziego pokoju z zasobu uzupełniającego, o którym mowa w art. 33-1 pkt 1 ustawy o organizacji sądownictwa⁶⁷;
- 2) sędziego drugiego sądu rejonowego, który przyjmuje tę delegację.

Niniejsze zarządzenie wydawane jest na wniosek Prokuratora Generalnego lub za jego radą.

Co ważne, delegacja kończy się wraz z ustaniem przyczyny, która wymusiła konieczność delegowania. Jednakże w sprawach będących w toku lub będących w trakcie obrad delegacja obowiązuje do czasu zakończenia sprawy i wydania wyroku. W czasie trwania delegacji sędzia pozostaje przypisany do spraw, które są w toku, a w których zasiadał, zanim delegacja wywołała skutki⁶⁸.

Dodać należy, że w projekcie nowej ustawy, w zakresie delegacji projekt nie przewiduje delegowania sędziów bez ich zgody. Co więcej, zgodnie z projektowanym art. 36 ustawy o statusie sędziów Rada Sądownictwa delegowałaby sędziego pokoju do wykonywania czynności w postępowaniu dyscyplinarnym, pod warunkiem przyjęcia przez niego tej delegacji⁶⁹.

I odpowiednio, sam sędzia może ubiegać się o urlop specjalny. Wówczas, zgodnie z art. 149-1 ustawy o organizacji sądownictwa stanowisko zwolnione przez sędziego korzystającego z urlopu bezpłatnego na podstawie art. 30 ustawy z dnia 16 kwietnia 1979 r. o statusie

⁶⁶ Przepis ten dotyczy wskazania, że wraz z Prezesem Sądu Najwyższego tworzy się zespół dodatkowych sędziów, którzy dokonują zastępstw czasowych na warunkach określonych w art. 6 i 13 ustawy o organizacji sądownictwa.

⁶⁷ Art. 33-1 ust. 1 ustawy o organizacji sądownictwa.

⁶⁸ Art. 13 ust. 1-2 ustawy o organizacji sądownictwa.

⁶⁹ Projekt nr 7323B ustawa o statusie sędziów, poprawka nr 37, proponowany art. 36.

urzędników państwowych⁷⁰ musi być zajmowane przez inną osobę, stosownie do potrzeb służbowych. Po zakończeniu urlopu zastąpiony w ten sposób sędzia zostaje przywrócony na stanowisko równorzędnę z funkcją, którą pełnił przed przyznaniem mu urlopu specjalnego. W przypadku braku odpowiedniego wakatu zostaje on mianowany kierownikiem wyższego szczebla na stanowisku o tej samej randze i takim samym wynagrodzeniu, jakie zajmował przed odejściem. Co do zasady, sędzia ani urzędnik nie może być nieobecny, gdyby służba ucierpiała z powodu jego nieobecności. W żadnym wypadku Prezes Sądu Najwyższego i Prokurator Generalny nie mogą być nieobecni dłużej niż trzy dni bez uzyskania zezwolenia Ministra Sprawiedliwości. Członkowie sądu i prezesi sądów okręgowych nie mogą być nieobecni dłużej niż trzy dni bez uzyskania zezwolenia prezesa sądu. Sędziowie sądów okręgowych i sędziowie pokoju nie mogą być nieobecni dłużej niż trzy dni bez zezwolenia prezesa sądu okręgowego, od którego są zależni. Zastępca sędziego nadzorującego sędziów pokoju i sędziowie pokoju nie mogą być nieobecni dłużej niż trzy dni bez zezwolenia właściwego sędziego nadzorującego⁷¹. Jeżeli nieobecność ma trwać dłużej niż miesiąc, wymagane jest zezwolenie Ministra Sprawiedliwości⁷².

2.4. Procedura odwoławcza od uchYLENIA immunitetu

Konstytucja w art. 68 gwarantuje posłom immunitet parlamentarny. Wobec tego nie można wytoczyć powództwa cywilnego ani karnego przeciwko posłowi z tytułu wyrażania przez niego opinii i głosów w ramach pełnienia jego funkcji. Z wyjątkiem wspomnianych przypadków posłowie mogą być ścigani w sprawach karnych, nawet w trakcie sesji parlamentu. Jednakże zatrzymanie posła w czasie posiedzenia wymaga uprzedniej zgody Izby, z wyjątkiem przypadków ujęcia go w trakcie popełnianego przestępstwa⁷³.

Warto również zwrócić uwagę, że opierając się na zasadzie podziału władzy, luksemburskie orzecznictwo odmawia sądom powszechnym prawa do orzekania, czy ustawa jest zgodna z Konstytucją. W art. 237 luksemburskiego kodeksu karnego⁷⁴ usankcjonowano ingerencję sądowniczą w uprawnienia władzy ustawodawczej. W przepisie tym wskazano, że czyn taki zagrożony jest karą pozbawienia wolności od miesiąca do dwóch lat, grzywną od 500 euro do 5000 euro oraz karą od pięciu do dziesięciu lat pozbawienia praw publicznych. Przepisom

⁷⁰ W przepisie tym wskazano trzy rodzaje takich urlopów: umożliwiające ukończenie studiów; ułatwiające wybór innej kariery zawodowej; po urlopie macierzyńskim.

⁷¹ Art. 147 ustawy o organizacji sądownictwa.

⁷² Art. 148 ustawy o organizacji sądownictwa.

⁷³ Art. 69–70 Konstytucji Luksemburga.

⁷⁴ Fr. *Code penal, Loi du 18 juin 1879, portant révision du Code pénal*, dostępny pod adresem: https://legilux.public.lu/eli/etat/leg/code/penal/20220812#art_237 (dostęp: dnia 23 września 2022 r.).

podlegają sędziowie, urzędnicy wymiaru sprawiedliwości i policji sądowej, którzy ingerowali w wykonywanie władzy ustawodawczej przez wydawanie orzeczeń zawierających zmienione przepisy ustawowe lub przez wstrzymanie lub zawieszenie stosowania jednej lub kilku ustaw oraz poprzez naradę nad konstytucyjnością przepisów. Przepis dotyczy także sędziów, urzędników wymiaru sprawiedliwości i policji sądowej, którzy przekroczą swe uprawnienia, włączając się do spraw powierzonych władzom administracyjnym bądź wydając w tych sprawach przepisy, bądź też zakazując wykonywania zarządzeń wydawanych przez administrację. Jednakże każdy sąd może zwrócić się z pytaniem prejudycjalnym do Trybunału Konstytucyjnego o zbadanie zgodności ustawy z Konstytucją⁷⁵.

Jak wskazano, ze względu na to, że ustawa o statusie urzędników państwowych ma zastosowanie także do sędziów wymiaru sprawiedliwości, należy przytoczyć jej art. 35. Zgodnie z tym przepisem powództwo cywilne o odszkodowanie za rzekomą szkodę wyrządzoną przez urzędnika służby cywilnej – sędziego podczas wykonywania jego funkcji można wytoczyć przed sądem tylko wtedy, gdy jest on już objęty postępowaniem publicznym. Gdy urzędnik państwowy wezwany przed sąd cywilny w celu naprawienia takiej szkody utrzymuje, że odpowiedzialność spoczywa na państwie, sędzia może orzec włączenie państwa i przesłuchanie. Jeżeli państwo zajmie się sprawą lub jeśli zostanie uznane za odpowiedzialne, urzędnik służby cywilnej zostaje uniewinniony, zostaje odciążony od poniesienia kosztów oraz, w stosownych przypadkach przysługuje mu odszkodowanie. Co interesujące, państwo może ubezpieczyć w prywatnych towarzystwach ubezpieczeniowych niektóre kategorie urzędników służby cywilnej od ryzyka odpowiedzialności cywilnej w związku z wykonywaniem ich obowiązków⁷⁶.

Nie występuje zatem na gruncie prawa luksemburskiego immunitet ani formalny, ani materialny, którym objęci byłiby urzędnicy wymiaru sprawiedliwości.

2.5. Oświadczenia majątkowe i konflikt interesów

Według danych z 2020 r. podstawowa pensja brutto sędziego na początku kariery w Luksemburgu wynosi 92 016 euro i jest o ponad 50% wyższa w porównaniu z medianą Unii Europejskiej wynoszącą 51 946 euro. Za wynagrodzenie początkowe sędziego zawodowego pierwszej

⁷⁵ W odniesieniu do zgodności ustaw z Konstytucją ogólną zasadą jest, że w przypadku wątpliwości co do wykładni ustawy należy ją najpierw interpretować zgodnie z Konstytucją. Jednak system ten pociąga za sobą pewne niejasności, a Trybunał Konstytucyjny został powołany do rozstrzygania tych spraw. W związku z tym, gdy pytanie dotyczące konstytucyjności ustawy pojawia się przed sądem powszechnym lub sądem administracyjnym, sprawa musi zostać skierowana do Trybunału Konstytucyjnego w trybie prejudycjalnym, za każdym razem, jeżeli podnoszona kwestia zostanie uznana za istotną dla rozstrzygnięcia sporu.

⁷⁶ Art. 35 ust. 1–3 ustawy o statusie urzędników państwowych.

instancji lub prokuratora uważa się wynagrodzenie „attaches sądowych” po ich pierwszym mianowaniu. Podstawowa pensja brutto sędziego Sądu Najwyższego wynosi 110 177 euro⁷⁷.

Zgodnie z art. 92 Konstytucji wynagrodzenia członków wymiaru sprawiedliwości określa ustawa. Co więcej, oprócz przypadków wyjątkowych przewidzianych w ustawie, żaden sędzia nie może przyjąć od Rządu funkcji dającej prawo do wynagrodzenia, chyba że będzie ją wykonywał za darmo; przepis ten nie narusza zakazów łączenia stanowisk określonych w ustawie⁷⁸.

Konflikt interesów

Wskazać należy, że mandatu deputowanego nie można łączyć z funkcjami między innymi członka Rady Stanu, a także sędziego lub prokuratora⁷⁹.

Nie można łączyć funkcji sędziego z pełnieniem funkcji członka rządu, posła, burmistrza, radnego, zajmowaniem jakiegokolwiek publicznego lub prywatnego stanowiska, za które otrzymywałby wynagrodzenie, a także łączenia z zawodem notariusza lub komornika, pełnieniem funkcji wojskowej lub kościelnej, lub byciem adwokatem/radcą prawnym. Sędziowie są bezstronni i zobowiązani do zachowania tajemnicy zawodowej.

W przypadku gdy w sprawie orzeka sędzia pokoju i występują uzasadnione przeszkody, Sąd Kasacyjny odsyła strony do innego sędziego pokoju. W sprawach cywilnych orzeczenie odsyłające wydaje się na podstawie ustaleń Prokuratora Generalnego albo na wniosek⁸⁰.

Z kolei, co wynika z art. 10 ustawy o statusie urzędników państwowych, urzędnik służby cywilnej – sędzia musi zarówno podczas wykonywania swoich funkcji, jak i poza nimi, unikać wszystkiego, co mogłoby naruszyć godność jego funkcji lub zdolność do ich wykonywania, wywołać zgorszenie lub narazić na szwank interesy służby. Wymaga się od niego uprzejmości, zarówno w stosunkach służbowych z przełożonymi, współpracownikami czy podwładnymi, jak i w stosunkach ze społeczeństwem. Urzędnik służby cywilnej nie może zabiegać, przyjmować ani dostać obietnicę z jakiegokolwiek źródła – bezpośrednio lub pośrednio – korzyści materialnych, których przyjęcie mogłoby narazić go na konflikt z obowiązkami i zabezpieczeniami nałożonymi na niego przez przepisy ustawowe i wykonawcze.

⁷⁷ Dane zaczerpnięte z opublikowanego raportu Rady Europy: *CEPEJ study on the functioning of judicial systems in the EU Member States*, s. 8, zob.: <https://rm.coe.int/luxembourg-country-fiche/1680a7789b> (dostęp: dnia 23 września 2022 r.).

⁷⁸ Art. 93 Konstytucji Luksemburga.

⁷⁹ Art. 54 Konstytucji Luksemburga.

⁸⁰ Art. 7 ustawy o organizacji sądownictwa.

Wnioski końcowe

System wymiaru sprawiedliwości w Luksemburgu zachował bardzo wysoki poziom postrzeganej niezależności sądów i nadal działa skutecznie. Reforma konstytucyjna, której celem jest powołanie (Krajowej) Rady Sądownictwa i wzmocnienie niezależności prokuratury jest w trakcie finalizowania. Nowe zmiany legislacyjne mają na celu dostosowanie składu przyszłej Rady Sądownictwa do standardów europejskich. Zmiany te określają również uprawnienia Rady Sądownictwa w zakresie powoływania, awansowania, przechodzenia w stan spoczynku i delegowania sędziów oraz wprowadzają nowy system dyscyplinarny. Pomimo pewnych postępów w projekcie cyfryzacji obejmującym sądy administracyjne, nadal występują niedociągnięcia w ogólnej cyfryzacji wymiaru sprawiedliwości.

Sprawiedliwość jest wymierzana w imieniu Wielkiego Księcia, podczas gdy wykonywanie władzy sądowniczej należy do sądów i trybunałów. Jedynie sądownictwo cieszy się całkowitą niezależnością od pozostałych dwóch władz. Ani władza wykonawcza, ani władza ustawodawcza nie mają żadnych środków działania w odniesieniu do władzy sądowniczej.

Ponadto, procedowane są cały czas zmiany w wymiarze sprawiedliwości. Jak określono w umowie koalicyjnej podpisanej jeszcze w 2018 r., reforma postawiła sobie za ambitny cel wzmocnienie wymiaru sprawiedliwości w sprawach cywilnych i handlowych poprzez optymalizację istniejących procedur i tworzenie nowych, a wszystko to, aby uczynić wymiar sprawiedliwości bardziej dostępnym, szybszym i skuteczniejszym⁸¹.

Cztery obecnie rozpatrywane propozycje rewizji są kontynuacją prac rozpoczętych propozycją rewizji 6030 przedłożoną w 2009 r. i analizowaną przez Komisję ds. Instytucji i Rewizji Konstytucji przez prawie 10 lat. Rzeczywiście konsensus osiągnięty w czerwcu 2018 r., czyli po 15 latach prac przygotowawczych, które doprowadziły do projektu nowej konstytucji, został zakwestionowany, tak że konieczne było uzgodnienie alternatywnej drogi, dzieląc ją na etapy.

⁸¹ F. Trevisan, L.-H. Gaicio Fievez, A. Risser, Newsflash: *Rentrée judiciaire 2021-2022 et projet de loi n°7307: quels changements*, artykuł dostępny pod adresem: <https://www.bsp.lu/lu/publications/newsletters-legal-alerts/newsflash-rentree-judiciaire-2021-2022-et-projet-de-loi> (dostęp: dnia 23 września 2022 r.).

Na podstawie porozumienia politycznego między większością stron zdecydowano, że:

- istnieje powszechna wola aktualizacji tekstu Konstytucji, gdyż *status quo* nie jest opcją;
- obecna Konstytucja jest poddawana przeglądowi etapami i rozdziałami oraz zgodnie z priorytetami określonymi przez Komisję ds. Instytucji i Rewizji Konstytucji;
- komisja uzgodniła tymczasową listę poprawek ad hoc, co do których osiągnięto szerokie porozumienie.

Postanowiono więc zreformować przepisy dotyczące funkcjonowania wymiaru sprawiedliwości (propozycja 7575), organizacji państwa, jego terytorium, jego mieszkańców, Wielkiego Księcia, monarchii konstytucyjnej, rządu, stosunków między państwem a gminami wyznaniowymi, a także przepisy ogólne i przejściowe (propozycja 7700), prawa i wolności (propozycja 7755) i dotyczące Izby Deputowanych i Rady Stanu (propozycja 7777).

Poziom postrzeganej niezależności sądownictwa w Luksemburgu jest nadal bardzo wysoki, zarówno wśród ogółu społeczeństwa, jak i osób prawnych. Ogółem 77% ogółu społeczeństwa i 76% osób prawnych oceniło poziom niezależności sądów i niezawisłości sędziów w 2022 r. jako „dość lub bardzo dobry”. Według danych zawartych w unijnej tablicy wyników wymiaru sprawiedliwości z 2022 r. nie można stwierdzić istotnych zmian w poziomie postrzeganej niezależności od 2016 r.⁸²

⁸² Informacje z raportu Komisji Europejskiej: 2022 Rule of Law Report Country. Chapter on the rule of law situation in Luxembourg, [w:] 2022 Rule of Law Report. The rule of law situation in the European Union, s. 3; raport dostępny pod adresem: https://commission.europa.eu/system/files/2022-07/37_1_193987_coun_chap_luxembourg_en.pdf (dostęp: dnia 30 września 2022 r.).

Akty prawne, orzecznictwo

Konstytucja Wielkiego Księstwa Luksemburga z dnia 17 października 1868 r.

Kodeks karny (fr. *Code penal, Loi du 18 juin 1879, portant révision du Code pénal*).

Ustawa z dnia 18 czerwca 1969 r. o szkolnictwie wyższym i uznawaniu zagranicznych tytułów i stopni naukowych (fr. *Loi du 18 juin 1969 sur l'enseignement supérieur et l'homologation des titres et grades étrangers d'enseignement supérieur*).

Ustawa z dnia 16 kwietnia 1979 r. o ogólnym statusie urzędników państwowych (fr. *Loi du 16 avril 1979 fixant le statut général des fonctionnaires de l'Etat*).

Ustawa z dnia 7 marca 1980 r. o organizacji sądownictwa (fr. *Loi du 7 mars 1980 sur l'organisation judiciaire*).

Ustawa z dnia 24 lutego 1984 r. o obowiązującym systemie językowym (fr. *Loi du 24 février 1984 sur le régime des langues*).

Ustawa z dnia 27 lipca 1997 r. o organizacji Trybunału Konstytucyjnego (fr. *Loi du 27 juillet 1997 portant organisation de la Cour Constitutionnelle*).

Ustawa z dnia 7 czerwca 2012 r. o attachés sądowych (fr. *Loi du 7 juin 2012 sur les attachés de justice*).

Ustawa z dnia 16 czerwca 2017 r. o organizacji Rady Stanu z późniejszymi zmianami (fr. *Loi du 16 juin 2017 sur l'organisation du Conseil d'Etat et portant modification*).

Ustawa z dnia 27 czerwca 2017 r. o ustanowieniu wieloletniego program naboru do wymiaru sprawiedliwości oraz o zmianie znowelizowanej ustawy z dnia 7 marca 1980 roku o organizacji sądownictwa (fr. *Loi du 27 juin 2017 arrêtant un program pluriannuel de recrutement dans la magistrature et portant modification de la loi modifiée du 7 mars 1980 sur l'organisation judiciaire*).

Recueil des principes déontologiques des magistrats, Luxembourg 2013.

Europejski Trybunał Praw Człowieka, Procola przeciwko Luksemburgowi, nr 14570/89, 28 września 1995 r.

Bibliografia

Publikacje zwarte i artykuły naukowe, raporty

Chaouche F., Delaporte F., Gerkrath J., Wiwinius J.-C., *Luxembourg*, [w:] *National Courts and the Enforcement of EU Law: The Pivotal Role of National Courts in the EU Legal Order*, the XXIX Fide Congress in Hague 2020 Congress Publications, vol. 1.

Gerkrath J., *Compétence et recevabilité des questions préjudicielles*, [w:] J. Gerkrath (red.), *La jurisprudence de la Cour constitutionnelle du Luxembourg, 1997-2007*, Pasicrisie 2008.

Gerkrath J., *Constitutional Amendment in Luxembourg*, [w:] X. Contiades (red.), *Engineering Constitutional Change A Comparative Perspective on Europe, Canada and the USA*, Routledge 2013.

Kwestionariusz Rady Europy: *Evaluation of the judicial systems (2018–2020)*. Luxembourg, CEPEJ 2020.

Raport Komisji Europejskiej: *2022 Rule of Law Report Country. Chapter on the rule of law situation in Luxembourg*, [w:] *2022 Rule of Law Report. The rule of law situation in the European Union*.

Raport Rady Europy: CEPEJ study on the functioning of judicial systems in the EU Member States, 2020.

Sauer C., *Contrôle juridictionnel des lois au Luxembourg*, Bruxelles 2019.

Sauer C., *Luxembourg's constitutional crescendo: will incremental reforms succeed where overhaul failed?*

Witryny internetowe

<http://biblioteka.sejm.gov.pl/>

<https://www.bsp.lu/>

<https://constitutionnet.org/>

<https://commission.europa.eu/>

<https://e-justice.europa.eu/>

<https://fide2020.eu/>

<https://justice.public.lu/>

<https://legilux.public.lu/>

<https://orbilu.uni.lu/>

<https://rm.coe.int/>

<https://www.venice.coe.int/>